

JØRGEN H. BARFOD: Niels Juels flåde. Den danske flådes historie 1660-1720. Marinehistoriske skrifter. 284 s., ill., kr. 300.-.

Det fjerde bind i den nye flådehistorie er forfattet af dansk marinehistories nestor. I mere end en menneskealder har Jørgen H. Barfod stået som den, der i sin tid påbegyndte en tiltrængt professionalisering indenfor denne del af Danmarks historie, som han med rette har karakteriseret som et forsømt område. Hans myreflid har senest givet sig udtryk i bøgerne om *Flådens Fødsel* (1990, anm. HT 91, s. 569-70), *Christian III's flåde* (1994) og nu det foreliggende bind om perioden 1660-1720. Alt i alt er der tale om en imponerende indsats, som gennem årene er blevet udmøntet i talrige bøger og artikler bygget på grundige arkivstudier.

Helt tilbage fra 1952 stammer således hans behandling af *Slaget i Køge Bugt*, suppleret med en debatartikel om samme emne i HT bd. 80. I 1963 kom *Orlogsflåden på Niels Juels tid*, og i 1977 fulgte den store biografi, *Niels Juel, liv og gerning*. Jørgen H. Barfod har derfor – om nogen – forudsætningerne for at skrive om det aktuelle tidsrum, der var så rigt på dramatiske begivenheder til søs og tillige præget af nogle af dansk søkrigshistories største navne. Noget beskedent indskrænker forfatteren i forordet dog sit sigte til »på kildekritisk grundlag at give et alsidigt billede af orlogsflåden i tidsrummet fra 1660 til 1720«.

Der er da også tale om en detailmættet kronologisk gennemgang på et særdeles veldokumenteret grundlag, hvad noter og arkivoversigt vidner om. Mange års arbejde er her udnyttet, og der bringes meget – også nyt og dermed nyttigt – stof, ikke mindst fra slutningen af perioden, som det med rette fremhæves.

Men efterhånden som læseren – så at sige år for år – baner sig vej gennem bogen, står det mere og mere klart, at *kildekritik* for Barfod er noget nær ensbetydende med *kildenærhed*. Det giver sig til kende helt ud i de mindste detaljer, således i stavemåder. Eksempelvis hedder det s. 189, 207 og i billedteksten s. 213 *Peder*, mens man dog allerede af illustrationen s. 148 – på et i øvrigt såre uskønt opslag – kan se, at manden selv underskrev sig *Peter Jansen Wessel*, hvad der da også svarer til bogstaveringen i registret. På s. 177, 187 og 191 nævnes fregatten *Højenhal*, andetsteds og i registret skrives *Højenhald*, *Hauffruen* svarer til *Havfruen* og så fremdeles.

Den fremadskridende beretning så tæt på kilderne giver endvidere risiko for løse ender, som der er en del af. Et godt eksempel er bådsmandsboligerne på Møn/Møen og Bogø, der nævnes s. 115, 132 og 134. Først omtales ikke færre end 119 færdige huse, men siden blot, at de efter søindrulleringsforordningen af 1704 mistede deres betydning. Hvordan og hvornår? Emnet følges slet ikke op. Ved man ikke noget om det?

Også på anden vis er der omkostninger ved så intim en omgang med arkivalierne, hvor kun det, der påtræffes, bliver taget med. Festlig og kuriøs er beretningen om brugen af flådens materiel og mandskab til kongelig svanejagt, noget som oven i købet kan belyses med en illustration (1708 og 1692, s. 142-43). Det er et morsomt eksempel på en såre alternativ beskæftigelse af søstridskræfter i fredstid. Men egentlig er det ganske ude af proportion med, at en helt anden og nok så væsentlig fredstidsanvendelse blot omtales som en mulighed. Det gjaldt konsekvensen af neutralitetsforbundet med Sverige i 1691 (nævnt side 108), hvorefter der skulle kunne konvojerer i fællesskab. Jamen, der blev konvojeret i

nært samarbejde med arvefjenden, som det er skildret indgående af Dagny Jørgensen i *Danmark-Norge mellem stormaktene 1688-1697* (1976), en bog, der desværre ikke optræder på litteraturlisten. Netop i eftersommeren 1692, da Christian V jagtede svaner i Guldborgsund, forhandlede der med svenskerne om den fælleskonvojering, der blev iværksat det følgende år.

Også på andre områder savner man omtale og vurdering. De såkaldte defensionsskibe optræder ganske sporadisk et par gange, men behandles først lidt mere fyldigt, da de efter handelstraktaten med Holland i 1701 blev afskaffet. Ved den lejlighed anføres blot, at de i det foregående århundrede havde haft stor betydning. Det har man blot ikke rigtig erfaret noget om. Og tilsvarende omtales (s. 153-54) kaperreglementet af 1710 som en nødvendighed i krigsførelsen, men man finder intetsteds en vurdering af betydningen af dette initiativ.

At Jørgen H. Barfod tillige på et mere overordnet plan ikke bringer sig på afstand af stoffet bliver klart i hans behandling af søkrigsførelsen under henholdsvis Skånske Krig og Store nordiske Krig. Her ville en komparativ tilgang – eller en diskussion i konklusionen – have været uhyre nærliggende, både hvad angår aktuelle styrkemål, øvrige ressourcer, strategi og meget mere. Men det bliver stort set undervejs kun til, at mens sejrherren i Køge Bugt stod for en fremragende taktisk præstation af afgørende strategisk og politisk betydning (s. 73), så manglede man en generation senere »hos de ledende chefer den ildhu og det gåpåmod, som blev udvist under den skånske krig af først og fremmest Niels Juel« (s. 160). Og når man kommer frem til konklusionen repeteres næsten kun, hvad ofte tidligere i bogen er anført, nemlig at Christian V *interesserede* sig for flåden – *good guy* – mens det samme ikke gjaldt for sønnen Frederik IV – *bad guy*. Jamen, uden på nogen måde at anfægte de enevældige monarkers muligheder for direkte personlig indflydelse, så måtte man dog på relevant vis kunne bringe mange andre faktorer i søen til forklaring af begivenhedsforløb i de to krige. Skulle anmelderen vove pelsen og med største forsigtighed pege på væsentlige forskelle i grundvilkårene for flåden under de to krige, så kunne det vel være, at mens en Niels Juel gav agt og så sit snit til at udkæmpe *rene søslag*, så stod en Ulrik Christian Gyldenløve og en Christen Thomesen Sehested for operationer, der i langt højere grad nødvendiggjorde en kombineret indsats til lands og til vands. Men den slags indlader forfatteren sig altså ikke på at diskutere – eller mener han, at det ligger udenfor emnet?

Når så meget er sagt, skal det ikke benægtes, at Jørgen H. Barfod med denne bog har bragt et alsidigt billede af orlogsflåden – herunder dens anvendelse – i den foreliggende periode, hvilket er fortjenstfuldt. Men billedet er langt fra fuldstændigt og ikke særligt perspektivrigt. Og det er en skam. For flerbindsværker af denne art er det jo kun muligt at udgive med temmelig store tidsintervaller.

Anders Monrad Møller